

Spyr Sosialin

Hevur tú ein spurning ella onkran trupuleika, sum tú kundi yngst tær at fingið viðgjørdan í hesum teiginum, so skriva til okkara.

Við vælvild frá fyra serkønum ráðgevarum, kunnu vit senda brævbjálvan til tann av teimum serkønu, sum spurningurin er til.

Skriva til: Sosialin, Box 76, 3800 Argir, og viðmerk brævbjálvan »Spyr Sosialin«.



Marjun Sigurdsdóttir, sosialráðgevi



Marner Simonsen, lækni



Eyðun Joensen, sálarfrøðingur



Turid Henze, lögfrøðingur



Marner Simonsen: — Ístaðin at tosa um fria fosturtøku, átti heldur at verið gjørt dygdargott arbeiði, at upplýsa ungfólk um fyrirbyggjandi evnir, og harnaest skældi hesi evnir verið ókeypis og lætt atkomilg á støðum, har fólk flest ferðast

Marner Simonsen tók prógv sum lækni í 1949 í Danmark. Eitt tíðarskeið undir krígunum læs hann í Íslandi, og tók hann 1. part av læknapróvnum har í 1944.

Marner er serkønur lækni á trimum økjum, — í skurðlæknafrøði, kvinnusjúkum og nærfrøði.

Ætlan hansara var altíð at koma heim aftur til Føroya eftir lokna útbúgving, og tí valdi hann at avmarka tað, hann hevði nomið sær innan serfrøðisgreinirnar til kvinnusjúku og nærfrøði, tá hann tók við sum yvir-lækni á Landssjúkrahúsinum í 1967.

Marner hevur eisini arbeiðt við ætlanum um at stovna eina føðistovu

saman við eini ljósmóður, men hetta visti seg at vera ov kostunnarmikið tiltak til so litið fólkatal sum í Føroyum. Hóast Marner Simonsen í teiginum »Spyr Sosialin« fer at svara øllum spurningum, sum hava við heilsamál at gera, so snýr hetta prátið vit høvdu við hann í vikuni — seg bert um kvinnusjúkum og barnakonur, sum er tað ókið hann í gerandisdegnum hevur við at gera.

Fyribyggjandi evnir

Skulu blaðungar gentur nýta p-pillarar?

— Tað velst um støðuna hjá tí einstøku gentuni, sigur Marner og heldur fram: — Persónliga haldi eg, at tað er skeivt at seta ein ávisan aldur, og síðan geva øllum gentum fyrbyggjandi evnir. Hetta

Prát við Marner Simonsen, serlækna í kvinnusjúkum og nærfrøði:

Í dag eru allir nýfðingar vælkomnir

— sigur Marner Simonsen um tey umleið 800 børnini, sum árliga verða borin í heim í Føroyum

kann virka sum, at geva heilt ungum fólk grønt ljós fyri kynsligari samveru.

Henda eggjan til kynsliga samveru er eisini skeiv, tí vit vita, at kvinnur, sum byrja í heilt ungum aldri at hava kynsligt samband, hava tá hesar verða um 40–50 ára gamlar, nógv størri møguleikar at fáa undirlivs-sjúkur.

Tó koma ungar gentur til min og biðja um ráð, um tær koma saman við einum drongi, og tá gevi eg teimum mini P-pillarar ella annað evni, so tær ikki av misgávum skulu gerast við barn.

Fáa ungfólk nóg góða upplýsing um fyrbyggjandi evnir?

— Eftir tí eg havi skilt av teimum ungu, sum koma til min, so fáa tey upplýsing um, hvussu ein verður við barn í livfrøðistímunum, men eg hugsi ikki, at øll rættuliga fata, hvussu tað veruliga hongur saman, og tí gerast nakrar gentur kortini við barn, hóast tær vita eitt og annað um hetta frammánundan.

Tað er tí av stórum týðningi, at góð upplýsing verður givin, so ungar gentur — og fyrri tann skuld eisini ungir dreingir skulu vita, hvussu tey skulu fyrihalda seg í slikum føri.

Um 14 ára gomul genta verður við barn, er tað møgulegt at fáa fostrið tikið?

— Eftir lógini, ið er tann gamla danska lógin frá 1956, sum kom í gildi í Føroyum í 1959, skulu ymiskar fortreytir vera til-

staðar, um kvinna kann fáa framt fosturtøku.

Um gentan er ung og óbúgvin, gongur í skúla o.s.fr., so er tað nógv, sum talar fyri, at hon fær sálarligar trupuleikar av at fáa eitt barn í so ungum aldri.

Treytin umframt støðuna hjá gentuni er, at tveir lækna skulu koma ásamt um tað sum gerast skal, og so er heimild fyri, at fostrið verður tikið, eisini treytað av at annað ella bæði foreldur jætta hesum, um gentan er undir 18 ár. Henda seinasta treytin er altíð tilstaðar, um fólk undir 18 ára skulu hava viðgørd á sjúkrahúsi, at foreldrini geva tilgøng um hetta. Aðrenn farið verður til fosturtøku fær gentan at vita, hvørja figgarliga hjálp hon kann fáa frá tí almenna, tí vit meta ikki, at búskaparlaga støðan í sær sjálvum er nóg mikið til, at loyva fosturtøku.

Eg vil her viðmerkja, at tað avgjørt ikki er vanda-leyst at fremja fosturtøku, og tí er tað av alstórum týðningi, at ungfólk fáa haldgóða undirvísing og upplýsing um, hvussu tey best kunnu fyrbyggja, at tey ikki fáa børn í ótíð.

Kvinnan í blóma

Hvør aldur er best egnaður at eiga børn?

— Besta tíðin til at eiga børn er frá 23–30 ára aldri. Tá er kvinnan í fullum blóma og hevur tí allar møguleikar fyri, at barnsburður og føðing gongur væl.

Hvat heldur tú um miðaldrandi kvinnur, sum

byrja av nýggjum at eiga børn?

— Tað haldi eg ikki so nógv um, tí vandin fyri ávisum brekum og arviligum sjúkum er størri, um kvinnan t.d. er yvir 38 ára gomul. Vandin er eisini fyri, at fostrið ikki trivist so væl, tí blóðrenslid hjá eldri mammum er niðursett og útskiptið av evnum frá móðurkøkuni til livmóðrina ikki er so gott sum áður. Heldur ikki eggini hjá mammuni eru eins frisk sum áður, og hetta er ikki so løgið, tí eggini hjá mammuni verða longu til í fosturtíðini. Hartil kemur, at sáðkyknini hjá einum pápa í miðjum aldri, heldur ikki eru eins góð, sum tá hann var yngri.

— Eg ráði tí øllum kvinnum, sum verða við barn, eftir at tær eru fyltar 35 ár, at fáa eina fosturvatskanning, sum kann vísa, um alt er sum tað eigur at vera. Ein vansi er tó, at henda kanning neyðist at fara fram í Danmark, tí vit ikki eiga slikt tól í Føroyum, sum er neyðugt fyri slíka kanning.

— Tað skal her sigast beinavegin, at fosturvatskanningin skal fara fram um 15. viku av barnsburðinum, og at ferð og upphald er ókeypis fyri mammuna. Hon skal heldur ikki leggast inn á sjúkrahús, men býr á Hotel Tórshavn, meðan kanningin fer fram.

Hvussu nógv kostar slikt tól?

— Tólið til fosturvatskanningar kostar um kr. 800.000,—, men tað krevst serkøn útbúgving fyri at

nýta tað. Kortini hevði tað verið betri, um vit høvdu slikt tól í Føroyum, tí hetta kann nýtast til so mangar aðrar kanningar.

Aðrenn mamman verður bjóðað slíka kanning, verður hon upplýst um, hvat hetta kann føra við sær, at fostrið um tað ikki er í lagi kann vera tikið.

Um kvinnur av persónligum orsøkum ikki vilja hetta, so er sjálvsagt ikki neyðugt at gera slíka kanning.

Ábyrgdarkenslan

Heldur tú at kvinnan sjálf skal ráða yvir líkami sínum. Skal fri fosturtøka verða loyvd?

— Tað er tvøriligt hjá mær at siga nakað um, t.d. tí eg ikki sjálvur kann gerast við barn, sigur Marner og skoytir uppi, at vit enn hava gomlu dansku lógina frá 1956 at ganga eftir, og har eru nakrar treytir, sum skulu lúkast, um kvinnan skal fáa fosturtøku.

Flestu grundir, — umframt blaðungar gentur, sum koma illa fyri, eru, at kvinnan eigur ov nógv børn, at hon ikki orkar at fara undir fleiri barnsburðar. Hetta kann gerast ein sinnis og sálarlig ovbyrging, sum t.d. er ein treyt fyri, at lógarheimildin um fosturtøku kann vera framd, bara fyri at nevna eitt dømi.

Hóast eg ikki vil ganga við til fria fosturtøku, so kundi eg yngst, at ávisar lógarbroytingar vóru gjørdar, so kanningar-arbeiðið í samband við

Framhald á síðu 12